

С. С. ДАНИЛЮК (канд. філол. наук, доц.),
Навчально-науковий інститут іноземних мов
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Статтю присвячено висвітленню особливостей дотримання основних принципів електронної лінгводидактики у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів. Наведено перелік визначальних для електронної лінгводидактики принципів організації едукативного процесу. Також відображено практичну реалізацію кожного з виокремлених принципів в організації навчального процесу за допомогою електронних засобів навчання.

Ключові слова: професійна компетентність, електронна лінгводидактика, едукативний процес, загальнодидактичні принципи, методичні принципи.

Постановка проблеми. Сучасний викладач мови, котрий працює в новій освітній парадигмі, не може не реагувати на імперативи сучасного освітнього процесу. Більше того, він має бути здатен стати учасником навчального процесу, організованого з використанням широкого спектру інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), включаючи Інтернет-технології. Він повинен бути готовим до підвищення якості навчання за рахунок впровадження в едукативний процес нових педагогічних технологій, природної трансформації навчального процесу із традиційного, характерного більше для очного навчання, на особистісно-орієнтований, індивідуалізований, який більшою мірою враховує потреби майбутніх філологів, проте реалізовується, переважно, за допомогою спілкування, опосередкованого засобами ІКТ [5, с. 128].

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти професійної діяльності викладача іноземних мов (ІМ), специфіка його професійної діяльності в сучасній системі освіти, вимоги до змісту професійної підготовки викладача іноземних мов (ІМ) розглядалися в роботах дослідників А. О. Акишиної [2], І. О. Зимньої [7], В. Г. Костомарова [8], О. О. Леонтєва [9], В. В. Молчановського [11], Ю. І. Пасова [12], J. Harmer [15] й ін.

Дослідники в царині розроблення електронних засобів навчання (ЕЗН) мов (Е. Г. Азимов [1], А. А. Атабекова [3], М. А. Бовтенко [4], О. І. Руденко-Моргун [14] й ін.) обґрунтовують принципи комп'ютерної (електронної) лінгводидактики, уточнюють їхній зміст, розширюють їхню номенклатуру.

Мета статті. За мету у статті поставлено завдання визначити й описати особливості дотримання основних принципів електронної лінгводидактики у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій.

Виклад матеріалу. У педагогіці обґрунтовується використання в навчанні, в тому числі й ІМ, низки методів викладання (показ, пояснення, організація тренування, практика, корекція, оцінка) та методів навчання (ознайомлення, осмислення, участь у тренуванні, практика, самооцінка, самоконтроль).

Як відомо, у процесі навчання ІМ застосовуються принципи, котрі є визначальними для електронної лінгводидактики. До них належать [6, с. 78]: 1) загальнодидактичні принципи (свідомість; наочність; доступність; посиленість; системність; послідовність; міцність засвоєння); 2) методичні принципи (комунікативність; ситуативно-тематичне презентування навчального матеріалу, тобто педагогічні умови та зміст навчання, максимально наближені до природних; комплексно-концентрична організація змісту навчання, тобто його розподіл по циклах-концентрах із подальшим розширенням мовного та мовленнєвого матеріалу й комплексним його оволодінням; мінімізація, тобто відбір навчального матеріалу, мінімального щодо системи мови й максимального з точки зору цілей, завдань, рівня навчання й навченості) тощо. Серед принципів комп'ютерної (електронної) лінгводидактики зафіксовано як загальні принципи побудови ресурсів, так і

принципи, експліковані на процес електронного навчання мови [6, с. 79]:

- 1) *розподіленості* навчального матеріалу;
- 2) його *інтерактивності*;
- 3) *мультимедійності* надання навчальної інформації;
- 4) *адаптивності* до особистісних особливостей майбутніх філологів;
- 5) *інваріативності* щодо різних ІКТ;
- 6) *інтегрованості* (взаємозв'язаності) й *модульності* (модулі, необхідні для реалізації особистісно-орієнтованого навчання, утворюють сукупне, єдине, інтегроване середовище навчання);
- 7) *демонстраційності прикладів*;
- 8) *дискурсивності*;
- 9) *подієвості*;
- 10) *резервності* навчальної інформації;
- 11) її *оновлюваності*;
- 12) *оволодіння мовленнєвою поведінкою* у сценарних обставинах спілкування.

Інноваційні якості ЕЗН дозволяють реалізовувати основні **принципи дидактики** при навчанні мови в новому форматі. До числа провідних дидактичних принципів належать такі [6, с. 79-82]:

- 1) *свідомість*;
- 2) *комунікативність*;
- 3) *наочність*;
- 4) *активність*;
- 5) *науковість*;
- 6) *доступність*;
- 7) *міцність*;
- 8) *послідовність*;
- 9) *систематичність*;
- 10) *урахування індивідуальності студента*;
- 11) *врахування рідної мови*;
- 12) *мінімізація*;
- 13) *комплексність і диференційованість*;
- 14) *концентричність організації матеріалу*.

Методи комп'ютерного й мережевого навчання, використовувані для організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх філологів, ґрунтуються на цих принципах. У свою чергу, ЕЗН як одна зі складових едукативного процесу дозволяють ефективно реалізувати методи навчання. Ці засоби мають відповідати вимогам із точки зору їхньої реалізації на ґрунті основних дидактичних принципів.

Принцип **свідомості** припускає, що «... спочатку відбувається усвідомлення особливостей мовних одиниць і правил їхнього оформлення, а потім у результаті тренування виробляється автоматизм їхнього застосування в мовленні» [10, с. 37].

Умови комп'ютерного й мережевого навчання повною мірою забезпечують майбутніх філологів можливістю свідомого вибору стратегії досягнення навчальної мети. ЕЗН надають студентам запитувану інформацію в момент виникнення у них такої потреби. Інформація може бути як короткою, так і розгорнутою. Майбутні філологи самі дозують інформаційне забезпечення, тому засвоєння інформації відбувається свідомо й характеризується високими показниками.

Комунікативність забезпечується такою властивістю комп'ютерних і мережевих технологій, як мультимедійність, котра створює партнерські відносини між ЕЗН і студентами. Насиченість навчальної програми стимулами до вербальної реакції й аудіовербальною / невербальною оцінкою цих дій утворює умови реальних діалогових ситуацій.

Наочність як один із провідних дидактичних принципів реалізується в найширшому діапазоні, виконуючи активізаційну, сигнальну, симулятивно-моделювальну й емотивну функції. Сучасні ЕЗН дозволяють реалізувати всі види вербальної та графічної наочності, як статичної, так і динамічної.

Комп'ютерна й мережева форми навчання припускають **активність** майбутніх філологів, оскільки саме вони керують процесом навчання.

Доступність при комп'ютерних і мережевих формах навчання реалізується відповідно ЕЗН віковим й інтелектуальним можливостям майбутніх філологів, а оволодіння матеріалом не викликає нездоланих складнощів. ЕЗН мають властивості широкого вибору порога складності. До того ж, вони уможливають надання студентам допоміжної інформації й індивідуальної інформаційної підтримки.

Міцність засвоєння матеріалу забезпечується всіма ЕЗН й визначається:

- а) інтерактивністю;
- б) необмеженістю в часі;
- в) розширеними можливостями самостійного вивчення матеріалу;
- г) збільшенням часу на індивідуальне тренування певних видів граматичних і фонетичних складнощів.

Послідовність реалізується через передбачену ЕЗН черговість презентації матеріалу, організованого системно, на ґрунті його передбачуваного засвоєння.

Врахування індивідуальності студента є однією із пріоритетних властивостей ЕЗН. Завдяки їхньому безмежному потенціалу з адаптації до рівня конкретного майбутнього філолога уможливується врахування не лише вікових особливостей і рівня підготовки студентів, а й індивідуальних психологічних якостей кожного майбутнього філолога. Адаптивність ЕЗН реалізується в можливості пристосування навчальної програми до особливостей конкретного процесу навчання з метою його оптимізації на ґрунті [13, с. 152]: а) врахування типологічних особливостей майбутніх філологів (вид пам'яті, тип темпераменту тощо); б) забезпечення прийнятних психофізичних характеристик взаємодії майбутніх філологів із комп'ютером; в) вибору індивідуального темпу роботи та способу викладу матеріалу, здійснення оптимальної стратегії управління едукативним процесом

Ступінь адаптивності визначається шляхом вхідного тестування й постійного врахування результатів навчальної діяльності майбутніх філологів, надання вибору індивідуального темпу презентування матеріалу й забезпечення звернення до допоміжної інформації.

Урахування рідної мови є необхідним за такої організації едукативного процесу (система вправ; відбір матеріалу, котрий попереджує інтерференцію), коли до уваги береться досвід майбутніх філологів у рідній мові. Важливо пам'ятати, що мовні явища в рідній і виучуваній мовах можуть збігатися повністю, частково або взагалі не збігатися. Найбільшу навчальну проблему становлять мовні явища, котрі збігаються частково. Явне чи латентне, зіставлення в цьому випадку є необхідним, оскільки аналіз сприйнятої ІМ відбувається на категоріальному ґрунті рідної мови, так само як і висловлювання новою мовою будується за моделлю рідної мови або мови-посередника.

Мінімізація обмежує зміст і обсяг навчального матеріалу відповідно до цілей, завдань, етапу, профілю навчання. Мінімум навчального матеріалу становить функціональну систему, котра відображає систему мови в цілому.

Комплексність і диференційованість реалізуються в паралельному оволодінні фонетикою, лексикою, граматиною й розвитком мовлення, читання, письма із самого початку навчання. При цьому враховується специфіка роботи над кожним окремо взятим мовним чи мовленнєвим аспектом.

Висновки. Таким чином, електронна лінгводидактика розглядає навчальний процес як спільну діяльність викладача та студентів в інформаційно-освітньому середовищі, успішність якої визначається цілою низкою чинників.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження. Серед подальших перспектив дослідження вбачаємо необхідність розробити систему вправ як засіб формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій.

Список використаної літератури

1. Азимов Э. Г. Теория и практика преподавания русского языка как иностранного с помощью компьютерных технологий : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Эльхан Гейдарович Азимов. – М., 1996. – 291 с.
2. Акишина А. А. Учимся учить: Что надо знать о преподавании русского языка / А. А. Акишина, О. Е. Каган. – М. : ОНТИ ПРЦ РАН, 1997. – 247 с.
3. Атабекова А. А. Сопоставительный анализ функционирования языка на англо- и русскоязычных Web-страницах : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.20 / Анастасия Анатольевна

Атабекова. – М., 2004. – 356 с.

4. Бовтенко М. А. Структура и содержание информационно-коммуникационной компетенции преподавателя русского языка как иностранного : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Марина Анатольевна Бовтенко. – М., 2006. – 482 с.

5. Богомолов А.Н. Виртуальная среда обучения русскому языку как иностранному / А.Н. Богомолов. – М. : Макс Пресс, 2008. – 320 с.

6. Гарцов А.Д. Электронная лингводидактика в системе инновационного языкового образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Александр Дмитриевич Гарцов. – М., 2009. – 398 с.

7. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – М. : МПСИ, 2010. – 448 с.

8. Костомаров В.Г. Карнавализация как характеристика современного состояния русского языка: лингвометодический аспект / В. Г. Костомаров, Н. Д. Бурвилова // Функциональная семантика языка, семиотика знаковых систем и методы их изучения : материалы междунар. науч. конф. – М. : [б. и.], 1997. – Ч. 1. – С. 23–24.

9. Леонтьев А.А. Психология общения / А.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 365 с.

10. Любичева Е.В. Персональные компьютеры и их использование при обучении русскому языку / Е.В. Любичева. – Л. : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1990. – 172 с.

11. Молчановский В. В. Преподаватель русского языка как иностранного: введение в специальность / В. В. Молчановский, Л.Шипелевич. – М.: Русский язык. Курсы, 2002. – 320 с.

12. Пассов Е.И. Методология методики: теория и опыт применения / Е. И. Пассов. – Липецк : РИЦ ЛГПУ, 2002. – 227 с.

13. Поляков В. Н. Методика обучения русской орфографии с использованием персонального компьютера (на начальном этапе обучения студентов-иностранцев : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Владимир Николаевич Поляков. – М., 2004. – 295 с.

14. Руденко-Моргун О. И. Принципы моделирования и реализации электронного учебно-методического комплекса по русскому языку на базе технологий гипермедиа : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ольга Ивановна Руденко-Моргун. – М., 2006. – 306 с.

15. Harmer J. The Practice of English Language Teaching / J. Harmer. – Essex : Pearson; Longman, 2007. – 448 p.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2012.

С. С. Данилюк. Особенности соблюдения основных принципов электронной лингводидактики в процессе формирования профессиональной компетентности будущих филологов.

Статья посвящена анализу особенностей соблюдения основных принципов электронной лингводидактики в процессе формирования профессиональной компетентности будущих филологов. Приведен перечень определяющих для электронной лингводидактики принципов организации эдукационного процесса. Также отражена практическая реализация каждого из выделенных принципов в организации учебного процесса с помощью электронных средств обучения.

Ключевые слова: *профессиональная компетентность, электронная лингводидактика, эдукационный процесс, общедидактические принципы, методические принципы.*

S. Danylyuk. Specific Features of Following the Basic Principles of E-Didactics in the Process of Formation of Future Philologists' Professional Competence.

The article highlights specific features of following the basic principles of electronic Didactics in the process of formation of future philologists' professional competence. A list of defining for electronic Didactics principles of organization of educational process is given in the paper. These principles include: 1) general didactic principles (consciousness, usage of visual aids, accessibility, feasibility, consistency, sequence, mastering durability); 2) methodological principles (communicativeness, situational-thematic presenting of educational material, complex-concentric organization of learning content, minimizing, etc. Among the principles of computer (electronic) linguistics both general principles of construction of educational resources and the principles, which are explicated in the process of language e-learning (distribution of learning material, interactive multimedia character of providing learning information, adaptability to future philologists' personal characteristics, integration and modularity, demonstrational character of examples, discoursivity,

eventfulness, learning information renewing, mastering of speech behavior in scenario circumstances of communication) are defined. The fact that the innovation of electronic learning tools can implement the basic principles of didactics in teaching language in the new format is noted. Leading didactic principles are: consciousness, communicativeness; usage of visual aids, active and scientific character, accessibility, feasibility, consistency, systematic character, taking into account a student's individuality, taking into account a native language, minimization, complexity and differentiation; concentricity of the organization of learning material. The practical implementation of each of the singled out principles in the educational process with the help of electronic means of teaching is also reflected in the article.

Key words: *professional competence, electronic Didactics, educational process, general didactic principles, methodological principles.*